

מאמר עגלי צב

אין עושין סנהדריות לשבטים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד

(בבלי סנהדרין א.)

ואין עושין סנהדריות לשבטים אלא בבית דין של שבעים ואחד

(סנהדרין פ"א ה"ג)

ופרש"י שצריכין ב"ד הגדול שבלשכת הגזית לצאת לעיירות ולהושיב בכל א' סנהדרין קטנה של כ"ג, אבל הרמ"ה בדף טז: כתב בהיפוך דהשבט וסנהדריו באין אצל ב"ד הגדול בירושלים. ספר ברכת שי מאת ר' שמריהו יוסף ברמן תשס"ב

נלע"ד שכל כוונת הביטוי 'על פי' בגרס'י הבבלי הוא שצורת הבי"ד הוא זהה בכל מקום דהיינו חצי גורן עגול. וכ"כ בתלמודא דדן כוונת הביטוי 'בבית דין' הוא 'צורת בית דין גדול' ובג"ד איהו דאקרי עגלי צ"ב^א שהם כ"ג ועוד ג' שורות סה"כ צ"ב בכל עיר ועיר. וכח הציבור הוא נובע מז' טובי העיר ועוד ג' שורות כמספר כ"ח סה"כ ק"כ כמספר צל. (תהלים צ"א א')

ובטעם מחלוקת רש"י והרמ"ה רמ"ה כרשב"ג וכן פסק החינוך וכמו שהיה נהוג בתקופת השופטים. ורש"י כרב יהודה סובר שמצוה תלוי בראש ית"ב. דלעני כל ישראל. דמאן דהוי רישא לישראל שקיל ככלוהו. אבל האמת עם הרמ"ה שהציבור חייב בכל שער ושער על קיום המצוה, והראש אתקרי פרנס. [עז"ק מאמר דיו דיו ודורשיו והמ"ס]. ואכ"ז על המלך או על הבי"ד הגדול או על הראש לעמוד בפרץ^ב ולמנות כ"י דמר על דוד (ש"מ"ב ו:א) ויהושפט (דה"י ב' י"א א') ועזרא הסופר (עזרא ד' כ"ה).

ע"ע ברמב"ם בהלכות סנהדרין פ"ד ה"ז.

וכן משמע מלשון הבבלי (דף פח:)

מתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית ... ושאר בתי דינין של עשרים ושלשה יושבין בכל עיירות ישראל ...

משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות משם כותבין ושולחין בכל מקומות כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו.

וע"ע היטיב בגור אריה ר"פ שופטים וברמב"ם סה"מ מ"ע קע"ו וביד בפ"א מה"ס ה"ג.

וע"ע ספר דבר משפט (ר' חיים דוד הלוי תשכ"ה) דסוגיא דהוריות בב"ד הגדול איירי, ושורות התלמידים לא חיו יושבים לפני סנהדרי גדולה אלא בפני סנהדרין קטנה בלבד, כמפורש בדברי רבנו (פ"א ה"ז) ומקורה בש"ס, דדוקא בסנהדרי קטנה שמוסיפין על מנינם עם נחלקו הדיינים, היה צורך בהושבת שורות תלמידים, משא"כ בגדולה שאין מוסיפים על מספרם לעולם, הרי שלא היה צורך בשורות תלמידים. ע"כ.

(א) וזהו שהקריבו שש עגלי צב שעשו המתקת הדינים בהששה עיתים (עמק תפילה פרשת נשא מובא בשושנת העמקים לר' יעקב ישראל בן מרדכי טברסקי – לובלין תרמ"ד)

(ב) "שְׁרַבְךָ אֶנְן הַסֵּהר אֶל יוֹסֵר הַמִּנְגָּה בְּמִנְגָּה עֲרַמְתָּ זֹטִים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים. [שה"ש ז:ג]

תַּסְתַּר אֶל יְהִסֵּר תְּמִנְגָּה בְּמִנְגָּה – לַאֲשֵׁי תִיבּוֹת גִּי כ"ג הֵן סִנְהֵלִין קִטְנָה

הַמִּנְגָּה בְּמִנְגָּה – סוֹפֵי תִיבּוֹת כ"ג

[הגדה של פסח עם פירוש הרוקח לדבנו אלעזר מגרמייזא]

וְאֵהָבָה וּבְרַבְרָה וְהַרְבֵּה וּבְרַבְרָה פְּרִי בְּמִנְגָּה וּפְרִי אֲדָמְתָהּ דִּלְגָּה וְתִירְשָׁה וְיִצְהָרָה שְׁנֵי אֶלְפִירָה וְעִשְׂתֵּרֶת צֶאֱנָה עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ לָתֵת לָךְ [דברים ז:יג]

בְּרִיךְ פְּרִי בְּמִנְגָּה וּפְרִי אֲדָמְתָהּ וּפְרִי בְּהִמְתָּהּ שְׁנֵי אֶלְפִירָה וְעִשְׂתֵּרֶת צֶאֱנָה [דברים כח:יא]

וְהוֹתִירָה יְהוָה לְטוֹבָה בְּפְרִי בְּמִנְגָּה וּבְפְרִי בְּהִמְתָּהּ וּבְפְרִי אֲדָמְתָהּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיִךְ לָתֵת לָךְ [דברים כח:יז]

וְהוֹתִירָה יְהוָה אֶלְהִיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶךָ בְּפְרִי בְּמִנְגָּה וּבְפְרִי בְּהִמְתָּהּ וּבְפְרִי אֲדָמְתָהּ לְטוֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׁשׁ עִלְּ אַבְתָּיִךְ [דברים ל:ט]

וַיֹּאמֶר אֵלֵי בֶן אָדָם בְּמִנְגָּה תֹאכַל וּבְמִנְגָּה תִמְלֹא אֶת הַמִּנְגָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ וְאֶכְלָה וְתָהִי בְפִי כְרֶבֶשׁ לְמֹתוֹךָ [יחזקאל ג:ג]